

doelmatig – voor zover zij zich daarentegen aan de vóórgegeven betekenis houdt en deze uiteenzet, is zij een oordeel dat waar of onwaar kan zijn. Zulke woordbepalingen van gemengd karakter heten preciserende definities.

De verklaring van hetgeen een woord in het bestaande taalgebruik betekent, kan zich beperken tot een verduidelijking van het betekende of de betekenis als zodanig en heet dan nominale of woorddefinitie, of zij kan de zaak die betekend wordt, naar datgene wat deze in zich zelf is, nader bepalen (reële of zaakdefinitie). Het verschil van beide definities blijkt uit het verschil van de vragen die zij beantwoorden, bijv.: 'wat betekent het woord "democratie"?' resp. 'wat is democratie?'. Een waar antwoord op de laatste vraag kan onwaar zijn als het beschouwd wordt als een antwoord op de eerste vraag.

Wat een woord betekent, kan verklaard of gedefinieerd worden door aan te geven wat de inhoud (connotatie) of wat de omvang (denotatie) van de woordbetekenis of het begrip is (zie *connotatie). In het eerste geval spreekt men van connotatieve, in het tweede van denotatieve definitie. Connotatieve definities geeft men door het noemen van synoniemen in dezelfde of in een andere taal, door een teshandeling voor te schrijven, waarvan het resultaat als criterium geldt voor het gebruik van het woord (operatieve definitie), door aan te duiden hoe het betekende met andere betekenissen overeenkomt resp. hiervan verschilt, d.i. door het naaste geslacht (genus proximum) en het soortelijk verschil (differentia specifica) ervan aan te geven, bijv.: een vrijgezel is een man die ongehuwd is. Denotatieve definities verklaren een woord door de dingen of klassen van dingen op te noemen waarop het woord toepasselijk is, bijv.: gewervelde dieren zijn vissen, amfibieën, reptielen, vogels, zoogdieren.

Van de tot dusver genoemde expliciete definitievormen is te onderscheiden de impliciete definitie, die o.a. in de wiskunde voorkomt: de formele betekenis van de niet expliciet gedefinieerde grondtermen van een axiomatisch systeem wordt impliciet gedefinieerd door de axioma's of postulaten waarin zij optreden, en die het aantal van hun mogelijke interpretaties op een bepaalde manier beperken. Voorbeeld: het gelijkheidsteken '=' wordt impliciet gedefinieerd door de postulaten: als $x = y$, dan $y = x$; als $x = y$ en $y = z$, dan $x = z$; $x = x$. Een expliciet gedefinieerd begrip is automatisch impliciet gedefinieerd. Zoals E.W. Beth heeft aangetoond, kan ook elk impliciet gedefinieerd begrip expliciet gedefinieerd worden (Stelling van Beth, 1953).

Prof. Dr. C.A. Schoonbrood

LIT. R. Carnap, *The logical syntax of language* (Duits 1934; Eng. 1959); R. Robinson, *Definition* (1950; 1962); E.W. Beth, *The foundations of mathematics* (1959), blz. 290; I.M. Copi, *Introduction to logic* (1964); R. Borsodi, *The definition of definition* (1967).

definitie [2, dogmatiek], in de Rooms-Katholieke Kerk een plechtige, bindende uitspraak van het kerkelijke leergezag, waardoor wordt vastgesteld, wat als door God geopenbaarde waarheid te geloven is of wat als daarmee strijdig te verwerpen is. Zulk een uitspraak kan gegeven worden door een oecumenisch concilie of door de paus (uitspraak 'ex cathedra', dwz. vanaf de leerstoel) wanneer hij uitdrukkelijk als hoofd van de kerk lerend optreedt.

definitie van de situatie, in de sociologie de interpretatie door een groep mensen van de sociale situatie waarin zij zich bevinden,

welke interpretatie bepaald wordt door het eigen *referentiekader. Of men een situatie als bedreigend of geruststellend, als gewoon of ongewoon, enz. omschrijft, hangt mede af van de sociale positie die men inneemt. De uitdrukking is afkomstig van W.I. Thomas en F. Znaniecki, die er op gewezen hebben dat het voor de socioloog vaak minder belangrijk is dat een mening waar is, dan dat zij voor waar wordt gehouden, omdat de mensen zich in hun handelen door dit laatste laten leiden. Kort samengevat: 'If men define situations as real, they are real in their consequences' (het zgn. theorema van Thomas). Door Merton is dit uitgewerkt in zijn bekende beschouwingen aangaande de self-fulfilling prophecy. Een onjuiste mening (bijv.: de bank is failliet) wordt werkelijkheid omdat men er zijn handelen naar richt (en dus zijn vertrouwen in de bank opzegt, waardoor hij failliet gaat). Ook het omgekeerde komt voor de self-destroying prophecy; bijv. de voorspelling dat er een tekort aan artsen zal komen, maakt dat er een zodanige toeloop naar dit beroep ontstaat dat er uiteindelijk van een teveel aan geneesheren sprake is.

Terwijl de bovengenoemde auteurs allen verschil maken tussen de werkelijke situatie en de wijze waarop deze gezien wordt, gaan andere sociologen (onder wie P.L. Berger) verder en stellen dat sociale verschijnselen geen andere realiteit bezitten dan dat zij als zodanig door een groep worden gedefinieerd. Macht bijv. is geen eigenschap van een persoon of positie, doch is alleen aanwezig indien hij daaraan door een groep mensen wordt toegekend. Daarom kan iemand in enkele uren van een der machtigste mensen op aarde veranderen in een onbetekende gepensioneerde, zoals Chroestsjov overkwam. In deze visie kan er geen sprake zijn van een verschil tussen de sociale werkelijkheid en een definitie van deze werkelijkheid, doch alleen van uiteenlopende en soms tegenstrijdige definities van een situatie.

LIT. L.A. Coser en B. Rosenberg, red., *Sociological theory* (1957); P.L. Berger, *Sociologisch denken* (1965); W.I. Thomas, *On social organization and social personality* (1966); P.L. Berger en Th. Luckman, *The social construction of reality* (1966); R.K. Merton, *Social theory and social structure* (1968); P. McHugh, *Defining the situation* (1968).

definitior (kerkelijk Lat.), een lid van het in sommige kloosterinstellingen bestaande college van definitoren (definitorium), die tot taak hebben de overste van een orde of congregatie van advies te dienen of wier instemming voor bepaalde beslissingen noodzakelijk is.

deflagratie of **explosieve verbranding**, zie *explosie.

deflatie [1, geomorfologie] (v. Lat. *deflare* = weglazen), *ablatie door de wind.

deflatie [2, economie] (v. Fr. *déflation*, lett.: vermindering van opgezwollenheid, vgl. *inflatie), in het algemeen een ontwikkeling van het economisch leven waarbij de prijzen dalen, de werkgelegenheid vermindert, de produktie afneemt en de geldhoeveelheid kleiner wordt (zie ook *conjunctuur). Meestal wordt de gebruikmaking van het begrip voorbehouden ter karakterisering van een met monetaire middelen – inkrimping van de geldvoorziening – veroorzaakte prijsdaling. Vermindering van de tewerkstelling en van de produktie is hierbij dan het gevolg van een deflatoire situatie.

Deflatie kan o.m. worden veroorzaakt door

een bewuste overheidspolitiek. Door minder uit te geven dan hij uit belastingen of leningen ontvangt, doet de staat de geldhoeveelheid inkrimpen. Hierdoor ontstaat een neerwaartse druk op het prijspeil. Voorts kan de *centrale bank via een monetair beleid, gericht op vermindering van kredietverlening door het bankwezen, deflatie bewerkstelligen. Wordt deze deflatoire politiek bedreven om een eerder te sterk gezwollen geldomloop tot meer gewenst geachte proporties terug te brengen, dan spreekt men van des- of disinflatie. In al deze gevallen is de bewust teweeggebrachte deflatie bedoeld als middel om een opwaartse conjuncturele ontwikkeling, welke vergezeld gaat van inflatoire spanningen, af te remmen. Deflatie kan echter ook het gevolg zijn van verminderde economische activiteit. Deze vermindering leidt namelijk tot aflossing van bankkrediet, en dus tot een inkrimping van de geldhoeveelheid.

LIT. H. Visser, *Monetaire theorie* (1973); F. Keesing en S. Korteweg, *Het moderne geldwezen*, III (1975); F. Hartog, *Ons arme geld* (1977).

defloratie, = *ontmaagding.

Defoe, Daniel (Londen 1660 – aldaar 26 april 1731), Engels romanschrijver en politiek pamfletist, zoon van een slager, James Foe, veranderde in 1703 zijn naam. Hij oefende verschillende beroepen uit, nam deel aan de opstand van Monmouth en voegde zich in 1688 bij het leger van stadhouder Willem III. Voor hem ook schreef hij het satirische gedicht *The true-born Englishman* (1701), ter bestrijding van het heersende vooroordeel tegen een niet-Engelse koning. In 1702 verscheen zijn pamflet *The shortest way with dissenters*, waarin hij, zelf dissenter, ironisch de totale onderdrukking der dissenters eiste. Hij werd enkele maanden gevangengezet, een feit dat blijkbaar diepgaande invloed op zijn leven had. In 1704 richtte hij het tijdschrift *The Review* op, een voorloper van *The Spectator*. Hij was betrokken bij allerlei politieke intriges en werd diverse malen vervolgd wegens laster.

Pas op 59-jarige leeftijd kwam hij tot het schrijven van het boek dat hem beroemd zou maken: *The life and strange surprising adventures of Robinson Crusoe* (1719), gebaseerd op de avonturen van de zeeman Alexander Selkirk, die zich liet afzetten op het onbewoonde eiland Juan Fernández in de Grote Oceaan. Hiervan werd een journaal opgesteld door Rogers, de man die Selkirk redde. Dit journaal en misschien ook de *Beschrijvinge van het matig koninkrijk Krinke Kesmes* van de Zwolse chirurgijn Hendrik Smeeks (1708) werd door Defoe gebruikt. De diepere betekenis ligt in de fysieke en morele strijd van de enkeling tegen de natuur en in zijn uiteindelijke overwinning. In alle talen vertaald, heeft het boek ook geïnspireerd tot imitaties, zogenaamde *Robinsonades*. In de daaropvolgende vijf jaar schreef Defoe nog een groot aantal romans, memoires en journaals, waarvan de bekendste zijn *Captain Singleton* (1720), *Moll Flanders* (1722), *A journal of the plague year* (1722), *Colonel Jack* (1722); *Roxana* (1724), *The memoirs of a cavalier* (1724; misschien niet van hem). In het geheel staan er ruim 250 publicaties op zijn naam. Hoewel een niet geheel betrouwbaar opportunist en wat grillig financier, was Defoe niet alleen een knap en veelzijdig schrijver, maar ook een humaan en progressief mens.

UITG. *Novels and selected writings* by D. Defoe (14 dln.,